

Японія. Мілітаризація економіки, державних інституцій та суспільної свідомості. Зовнішня політика.

Міні-презентація · матеріал уроку без тестів

Матеріал уроку

Урок 23. Японія в міжвоєнний період: післявоєнні зміни, милітаризація та агресія в Азії.

Головна думка

Перша світова війна тимчасово посилила економічні позиції Японії, але після війни країна пережила кризи й соціальні потрясіння. У 1920–1930-х роках дедалі більшу роль відігравали військові кола. Мілітаризація поєдналася з прагненням до панування в Китаї та Азії, що привело до захоплення Маньчжурії, виходу з Ліги Націй і широкомасштабної війни проти Китаю.

1. Японія після Першої світової війни

- Японія воювала на боці Антанти, але її безпосередня участь у бойових діях була обмеженою.
- У 1915–1918 рр. експорт різко зріс, а золотий запас країни, за даними підручника, збільшився у шість разів.
- Після завершення війни європейські товари повернулися на азійські ринки, і становище Японії погіршилося.
- У серпні 1918 р. через дорожнечу рису спалахнули масові **«рисові бунти»**, у яких, за підручником, взяли участь близько 10 млн осіб.
- У 1920–1921 рр. країну охопила економічна криза; у 1923 р. землетрус особливо тяжко вразив район Токіо — Йокогама.

2. Економіка та дзайбацу

Велике значення в економіці мали могутні промислово-фінансові об'єднання — **дзайбацу**: «Міцуї», «Міцубісі», «Сумімото», «Ясуда». Залежність від зовнішніх ринків робила японську економіку вразливою до світових криз.

3. Вашингтонська конференція і суперництво на Далекому Сході

Проблема	Позиція Японії	Наслідок
Китай	Прагнення зберегти особливі позиції й вплив	Договір дев'яти держав формально підтвердив принцип рівних можливостей у Китаї.
Відносини зі США	Суперництво за Китай і Далекий Схід	Вашингтонська система обмежила японські переваги.
Відносини з Великою Британією	Старий англо-японський союз	Британія відмовилася від договору 1902 р. з Японією.

4. Мілітаризація і меморандум Танака

У липні 1927 р. генерал Танака направив імператору меморандум, у якому стратегічний курс Японії пов'язувався з воєнною експансією. Першим великим об'єктом мав стати Китай; далі в документі згадувалися Індія, Мала Азія, Близький Схід, Центральна та Південно-Східна Азія, а також неминучі зіткнення з СРСР і США. У 1930–1935 рр. чисельність збройних сил зросла приблизно з 250 до 400 тис. осіб.

Схема: шлях до агресії

Економічні труднощі й боротьба за ринки → посилення військових і шовіністичних організацій → ідеї паназіатизму та «Азія для азіатів» → курс на захоплення Китаю → **Маньчжурія, 1931 р.** → Маньчжоу-Го → вихід з Ліги Націй → **війна проти Китаю з 7 липня 1937 р.**

5. Захоплення Маньчжурії

- **18 вересня 1931 р.** японські війська почали вторгнення в Північно-Східний Китай.
- На лютий 1932 р. Японія контролювала весь Північно-Східний Китай.
- **18 лютого 1932 р.** проголошено контрольовану Японією державу Маньчжоу-Го на чолі з Пу І.
- Ліга Націй засудила агресію, але не змогла примусити Японію вивести війська.
- У 1933 р. Японія оголосила про вихід з Ліги Націй.

6. Японо-китайська війна 1937 р.

7 липня 1937 р. Японія розпочала широкомасштабну війну проти Китаю. Японські війська захопили великі міста, зокрема Тяньцзінь, Шанхай і Нанкін. Після захоплення Нанкіна 13 грудня 1937 р. відбулася масова різанина; підручник наводить оцінку не менше 200 тис. убитих китайців. Війна затягнулася й тривала до 1945 р.

7. Авторитарно-монархічний режим

- Військові кола посилювали контроль над державою і суспільством.
- Політичні партії були розпущені; створено Асоціацію допомоги трону.
- У 1938 р. ухвалено закон «Про загальну мобілізацію нації».
- Економіка дедалі більше переходила під військово-державний контроль.
- Метою проголошувалося створення «Великої східно-азіатської сфери спільного процвітання».

Опорні дати

Дата	Подія
серпень 1918 р.	«Рисові бунти».
1921–1922 рр.	Вашингтонська конференція.
1 вересня 1923 р.	Землетрус у районі Токіо — Йокогама.
липень 1927 р.	Меморандум Танака.
18 вересня 1931 р.	Початок вторгнення в Маньчжурію.
18 лютого 1932 р.	Проголошення Маньчжоу-Го.
1933 р.	Вихід Японії з Ліги Націй.
листопад 1936 р.	Антикомінтернівський пакт із Німеччиною.
7 липня 1937 р.	Початок широкомасштабної війни проти Китаю.

Словник термінів

- **Дзайбацу** — великі промислово-фінансові об'єднання Японії.
- **Мілітаризація** — посилення ролі збройних сил і підпорядкування державного життя воєнним цілям.
- **Меморандум** — дипломатичний або державний документ, у якому викладається певне питання.
- **Паназіатизм** — ідеологічне гасло «Азія для азіатів», яке японські шовіністичні кола використовували для обґрунтування свого панування в Азії.
- **Маньчжоу-Го** — створена Японією в Маньчжурії залежна держава на чолі з Пу І.

Картографічний орієнтир

На карті Східної Азії знайдіть **Японію, Корейський півострів, Маньчжурію (Північно-Східний Китай), Шаньдун, Пекін, Тяньцзінь, Шанхай і Нанкін**. Простежте напрям японської експансії: Японські острови → Маньчжурія → Північний і Центральний Китай. Це схематичний напрям, а не масштабна карта.

Підсумок

У міжвоєнний період Японія пройшла шлях від післявоєнних економічних труднощів до мілітаризації держави й широкої експансії в Китаї. Слабкість міжнародних механізмів стримування дала змогу агресії розширюватися.